

Beszámoló a MANYE XXV. Kongresszusáról

A Magyar Alkalmazott Nyelvészek és Nyelvtanárok Egyesülete (MANYE) idén tartotta 25., jubileumi kongresszusát Budapesten. A háromnapos ünnepi kongresszusra 2015. március 30. és április 1. között került sor a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsész- és Társadalomtudományi Karának (PPKE BTK) és Információs Technológiai és Bionikai Karának (PPKE ITK) közös szervezésében. A rangos eseménynek a PPKE ITK modern, Práter utcai épülete adott otthont.

A kongresszus intézményi felelőse és egyben a programbizottság elnöke Prószéky Gábor, a MANYE elnöke volt. A programbizottság munkájában részt vett és a kongresszus szervezési feladatait ellátta Fóris Ágota (KRE), Klaudy Kinga (ELTE), Ligeti-Nagy Noémi (PPKE BTK), Prószéky Gábor (PPKE ITK), Reményi Andrea Ágnes (PPKE BTK), Sárdi Csilla (PPKE BTK) és Tóth Zsuzsa (PPKE BTK). A szervezőbizottság elnöke Sárdi Csilla volt. A programbizottság munkáját Cser András (PPKE BTK) és Heltai Pál (KJF) segítette. A nagyszabású rendezvény előkészítésében aktívan részt vettek a PPKE BTK angoltanár és digitális bölcsész mesterszakos hallgatói, valamint a Nyelvtudományi Doktori Iskola és az ITK doktoranduszai, akik sok-sok kreativitással, fiatalos frissességgel biztosították a konferencia zökkenőmentes lebonyolítását.

A jubileumi kongresszus központi témája (*Nyelv – Nyelvtechnológia – Nyelvpedagógia: 21. századi távlatok*) reflektálni kívánt a magyar alkalmazott nyelvészet új, 21. századi kihívásaira és lehetőségeire. A címben szereplő hívószavak minden kétséget kizáróan célba találtak. Mozgósító erejük megmutatkozott a jelentkezők létszámában és az elhangzott előadások tematikájában is. A 25. Magyar Alkalmazott Nyelvészeti Kongresszus mintegy 150 regisztrált résztvevőt vonzott Budapestre: a hazai alkalmazott nyelvészet legkülönbözőbb területeinek jól ismert és új képviselőit, köztük számos tehetséges doktoranduszhallgatót is.

A háromnapos programon négy plenáris előadás, 69 szekció-előadás, és 37 (!) poszterbemutató szerepelt. A szervezők egyik fő törekvése az volt, hogy bátorítsák az alkalmazott nyelvészet különböző ágai közötti átjárást, párbeszédet, és lehetővé tegyék, hogy a jelenlévők minél több előadáson részt vehessenek. Ezért a szűkebb tudományterületeket képviselő tematikus blokkok számát csökkentettük, s egyazon időben mindössze négy vagy öt párhuzamosan futó szekciót szerveztünk. A szekciók számának csökkentése óhatatlanul is tágabb műfaji besorolást eredményezett, ugyanakkor éppen ez adott lehetőséget az egymáshoz kevésbé szorosan kapcsolódó témák és megközelítési módok találkozására. Ezt a célt szolgálta az is, hogy nem volt külön *nyelvtechnológia* szekció, hanem a nyelvtechnológia adta lehetőségeket kiaknázó kutatásokat a hagyományos alkalmazott nyelvészeti szekciókba integráltuk.

A más területekről érkező kutatók munkájának jobb megismerését, a saját, szűkebb szakterületünkön kívül eső témák felé való nyitást kívánta szolgálni a poszterszekció is. A jubileumi

kongresszuson két alkalommal, a második és harmadik napon is volt külön 45 perces, kifejezetten a poszttereknek szentelt szekció, mellyel egyidejűleg más előadások nem folytak, hogy mindenkinek lehetősége legyen a posztterek megtekintésére és az előadókkal való találkozásra. Az ITK tágas, napfényes aulája ideális helyszínnek bizonyult: a posztterek alkotta „oszlopcsarnok” lett a jubileumi MANYE agorája, szakmai (s persze egyéb irányú) beszélgetések színhelye is. Eszmecserére ugyanakkor a hivatalos poszterszekciókon kívül is bőven nyílt lehetőség, hiszen a 37 poszter a konferencia teljes ideje alatt látható volt.

A hagyományokhoz híven az idei kongresszuson is sor került a szakma elismerését kifejező díjak átadására. 2015. *Brassai-díjas* alkalmazott nyelvésze Kis Ádám, a magyar számítógépes nyelvészet meghatározó alakja lett, a laudációt Szöllősy-Sebestyén András, a MANYE főtítkára mondta. *Tiszteleti tagsággal* pedig Stephanides Éva (KJF) életművét ismerte el a MANYE közgyűlése, a kitüntetettet Heltai Pál méltatta.

Plenáris előadások

A MANYE jubileumi kongresszusán köszöntőt mondott a rendezvényt szervező két kar dékánja: Botos Máté (PPKE BTK) és Szolgay Péter (PPKE ITK), valamint Prószéky Gábor. Ezt követően került sor az első plenáris előadásra, melyet 2014. *Brassai-díjasa*, Tóth Szergej (SZTE) tartott *Nyelv, háború és forradalom – Utópia és valóság* címmel. Előadásában hatalom és nyelv kapcsolatát vizsgálta totalitárius rendszerekben, elsősorban a szovjet totalitarizmus alatti nyelvi változások, identitásjelölők bemutatásával. Az előadó meggyőzően szemléltette, miként válhat a nyelv a hatalomgyakorlás eszközévé, s rámutatott arra, hogy a hasonló módszerek helytől és időtől függetlenül hasonló nyelvi változásokat eredményeznek. A szovjet *újbeszél*, valamint a vele szembeni nyelvi ellenállás szépirodalmi és egyéb szövegekből vett példái nemegyszer mosolyt csaltak a résztvevők arcára, azzal a jóleső érzéssel töltve el őket, hogy a humor méltó ellenszere a hivatalos politikai nyelv mérgező hatásának.

A másik három plenáris előadás, a vendéglátó intézményben folyó nyelvtechnológiai kutatások szellemében, a kongresszus központi témájára reflektált. Az első nap második előadója É. Kiss Katalin (PPKE BTK) volt. *Nyelvtechnológia és nyelvtörténeti rekonstrukció* című előadásában bemutatta, mire jó és hogyan használható a nyelvtechnológia a nyelvtörténetben. Előadását egy kérdéssel indította: lehetséges-e egy nyelv mondattani rekonstrukciója a nyelvemlékek előtti korszakból. A nyelvemlékes korban kifutóban lévő mondattani jelenségek példáin végigvezetve a hallgatóságot az előadó minden kétséget kizáróan igazolta, hogy a válasz *igen*: a nyelvtörténeti és szinkrón rokon nyelvi adatbázisok segítségével nem reménytelen a történeti rekonstrukció.

A kongresszus második napján tartott, *A nyelvtechnológia növekvő szerepe az alkalmazott nyelvészetben* című előadásában Prószéky Gábor az alkalmazott nyelvészet és a nyelvtechnológia találkozási pontjairól beszélt. Megannyi izgalmas példán keresztül mutatta be, hogyan segíti, mi több forradalmasítja a nyelvtechnológia az alkalmazott nyelvészet legkülönbözőbb ágait, beleértve a szótár- és fordítástudományt, beszédkutatást, pszicholingvisztikát, nyelvpedagógiát, nyelvészociológiát vagy éppen az orvosbiológiát. Hallhattunk például szótárkészítési segédeszközökről, fordításiplágium-kereső programról, vakok számára kifejlesztett képernyőolvasóról, a nyelvtechnológiai módszerek DNS- és tüdőrák-kutatásban történő hasznosításáról, digitális konzíliumról, az emberi információfeldolgozás gépi modellálásáról, valamint az internetes szótárhasználati szokások keresések alapján történő feltérképezéséről, hogy csak néhány érdekességet emeljek ki az információdús előadásból.

Azt hiszem, akik a zárónap plenárisát is megvárták, nem bánták meg a döntésüket. Olyan élményben lehetett részük, melyre talán egy életre emlékezni fognak. Ki tudna feledni ugyanis

egy dinoszaurusszal való találkozást? Medgyes Péter (ELTE) *A dinoszaurusz* című négyfelvonásos oktatásügyi monodrámáján sírva nevetett a 25. MANYE hallgatósága. A NYELV-TANÁR rá jellemző humorral, iróniával beszélt arról a kihívásról, mely elé az internet és az IKT forradalma állítja a digitális bennszülötteket oktató, digitális bevándorlókként emlegetett tanárnemzedéket. Mi lesz a sorsunk? Dinoszauruszként botladozunk tovább a webvilágban, míg ki nem halunk, vagy felkapaszkodunk az „információs szupersztrádára”? Mi még csak-csak feljutunk, fejünket kapkodva az újabb és újabb búvszavak után (wiki, Moodle, podcast, M-Learning), leküzdvé túlhajszoltságot, időhiányt, dacolva az iskolák technikai felszereltségének hiányával. De ez mind kevés, mondja a Tanár úr, ha közben az iskola marad a régi, ha az oktatási rendszer nem mozdul, nem kapaszkodik velünk.

Szekció- és poszterelőadások

A jubileumi kongresszuson 13 tematikus szekcióban hangzottak el előadások, s a szekciók többsége a posztereken is képviselve volt. Az alábbiakban rövid áttekintést adok az egyes szekciók tematikájáról.*

I. Fordítástudomány

A 25. MANYE-kongresszus egyik legnagyobb szekciója a fordítástudományi volt: a három nap alatt öt alszekcióban 14 előadás és négy poszter adott bepillantást a résztvevőknek a magyar fordítástudomány legkülönbözőbb kérdéseibe.

Az első alszekció nyitóelőadása rámutatott, hogy a fordítástudomány és a pragmatika kapcsolatában két szakaszt különíthetünk el: az elsöben (1970-es évek) már használják a pragmatikai adaptáció terminust, de főleg a reáliák fordítását és a célnyelvi olvasó igényeinek figyelembevételét értik rajta; míg a másodikban (1990-es évek) már megjelennek az igazi pragmatikai témák: beszédaktusok fordítása, pragmatikai kiigazítás, pragmatikai elmozdulás. A második előadás a nem professzionális fordítás elterjedéséről és az önkéntes fordítók önképéről szólt, míg a harmadik a nyelvi közvetítéshez szükséges kompetenciák kérdését vizsgálta egy professzionális fordítók és tolmácsok körében végzett felmérés tükrében.

A második alszekció fókuszában a műfordítás állt. Az elhangzott előadások arra kerestek választ, hogy a fordítások milyen kulturális háttérrel készültek, s mennyi az eltérés a forrás- és célnyelvi szövegek között. Kiderült, hogy a Bulgakov-fordítások esetében kimutatható relevancia nagyban függ a célnyelvi kulturális-társadalmi háttértől, valamint a fordító forrásnyelvi kulturális ismereteitől; a Jeszenyin-fordítások esetében pedig a műfordító egyéni stílusa is erőteljesen megjelenik a célnyelvi variánsokban, ami a funkcionális megfeleltetési viszonyt ugyan létrehozta, de a két szöveg stílusában vannak érezhető eltérések.

A harmadik alszekció előadásai a fordításelmélet és a pragmatika, valamint a fordításelmélet és a stilisztika kapcsolatát tárták fel szépirodalmi, illetve az amerikai filmsorozatok szövegéből vett példák alapján. A fordításelmélet és a pragmatika kapcsolatát illusztrálta az a vizsgálat, amely arra keresett választ, megfigyelhetőek-e explicit/implicit pragmatikai elmozdulások a konvencionálisan indirekt kérdő formán belül az angol–magyar filmfordításban.

* A szekciókban elhangzottokról szóló áttekintést a szekcióvezetők beszámolóí alapján állítottam össze. Terjedelmi okokból a beszámolókat tömörítettem. Köszönetet mondok Ajtay-Horváth Magdának, Cser Andrásnak, Dávid Gergelynek, Domonkosi Ágnesnek, Drahotá-Szabó Erzsébetnek, Forgács Tamásnak, Heltainé Nagy Erzsébetnek, Heltai Pálnak, Hidasi Juditnak, H. Varga Mártának, Kis Ádámnak, Klaudy Kingának, Kurtán Zsuzsának, Ladányi Máriának, Lőrincz Juliannának, M. Pintér Tibornak, Nádor Orsolyának, Reményi Andrea Ágnesnek, Sárdi Csillának, Sárosdy Juditnak, Sturcz Zoltánnak és Vermes Albertnek.

Egy magyar vers (Kovács András Ferenc *Bírálóimhoz. Születésnapomra. Plágium!*) angol fordításából vett példáin keresztül a második előadás érzékelten illusztrálta, hogy a fordítás folyamatában a tudáskeretben más fogalmak aktiválód(hat)nak a forrásnyelvi és a célnyelvi szövegek megalkotásakor, s a fogalmi hangsúlyeltolódásokat gyakran kulturális különbségek motiválják. A gyermekirodalom fordításának kihívásaival foglalkozó harmadik előadó saját fordítói döntéseit indokolva azt vizsgálta, tetten érhető-e a fordító hangja, diskurzív jelenléte, azaz láthatóvá válik-e a szövegben a szerző, s ha igen, mi módon.

A negyedik alszekció központi témája a fordítóképzés volt. Két előadás a különböző kultúrák ismeretének jelentőségét hangsúlyozta a fordító-, illetve tolmácsképzésben, míg a harmadik egy új képzési módszert ismertetett. Az első előadó rámutatott, hogy bármely témakörben rendkívül fontos, hogy a fordító ismerje a célnyelvi kultúrát, intézményrendszert, az ott használt terminológiát. A második egy fordító- és tolmácsjelöltek körében végzett felmérésről számolt be, mely az interkulturális tanulmányok szükségességét igazolta. A legtöbb vitát kiváltó előadás egy új típusú szakfordítóképzésről, a *coaching*ről szólt, mely a fordítók pozitív hozzáállású képzését jelenti a hallgatókban lévő tudás felszínre hozásával.

Az ötödik alszekció szintén a fordítóképzéssel foglalkozott. Az első előadás az USA fordítóképző programjairól adott képet, rámutatva, hogy tartalmukat tekintve nagyon sokszínűek ezek a programok (nincsenek a hazai helyzetre jellemző képzési és kimeneti előírások által megkötve), és jellemzően erősen gyakorlatorientáltak. Az anyanyelvi szövegalkotás és a fordított szövegek alkotásának összefüggéseit vizsgáló második előadás üzenete az volt, hogy az anyanyelvi fejlesztést folytatni kell a felsőoktatásban (különösen a szókincsfejlesztés, a konnexitás megeremtése, a központosítás, valamint az élőbeszéd és az írott nyelv különbségeinek tudatosítása terén), mivel a vizsgált anyanyelvi fogalmazások a fordításokkal összevethető mértékben tartalmaztak hibákat e területeken. A lektorképzéssel kapcsolatban vetett fel kérdéseket a harmadik előadó: Szükség van egyáltalán lektorképzésre? Nem minden fordító tud lektorálni? Miben különbözik a lektor a fordítótól? Létezik lektori kompetencia? A fordító és a lektor feladatait összevetve rámutatott, hogy a lektornak olyan kompetenciákkal is rendelkeznie kell, amelyek elsajátításában a fordítóképzés önmagában nem nyújt segítséget, vagyis e készségek oktatására is szükség van.

A posztetek tematikáját egyfelől a tolmács- és fordítóképzés, másfelől a fordítási nehézségek adták. Betekintést nyerhettünk a norvég bírósági tolmácsolás és tolmácsképzés rejtelmeibe, valamint megtudhattuk, milyen módszertani lehetőségeket kínál a funkionalista megközelítés a nem jogász végzettségű szakfordítók képzésében. A *Harry Potter és a bölcsék köve* angol változatának és magyar fordításának összehasonlítása révén képet kaptunk a diskurzusjelölők fordításának problémáiról, és megismerkedhettünk a tulajdonnevek lexicográfiai megjelenítésének és fordíthatóságának (fordíthatatlanságának) problematikájával a német–magyar nyelvpár esetében.

II. Helyesírás

A magyar helyesírást, az aktuális írásgyakorlatot érintő előadások a korábbi MANYE-konferenciákon is szerepeltek, de a helyesírás mint alkalmazott nyelvészeti terület ezúttal önálló szekciót kapott, mégpedig az e területen kínálkozó technológiai lehetőségekkel összekapcsolva. Az elhangzott három előadásból kettő a kiejtés és az írás tágabb összefüggéseiből mutatott be szinkron folyamatokat, a harmadik pedig történeti távlatban, helynevek típusain keresztül foglalkozott ortográfiai sajátosságokkal. Az előadásokat követő kérdésekből, hozzászólásokból az alábbi főbb csomópontok rajzolódtak ki: a jelenben zajló nyelvi változások ellentétes irányainak bizonytalanságot, nyelvi problémákat okozó megjelenése az írásgyakorlatban

(hosszabbodás – rövidülés; átvétel – magyartítás; stilisztikai választékoság – lazulás); a beszédbeli hiátusok, hangok közötti átmenetek jelölése/jelöletlensége; a történeti hangváltozások (labializáció, nyíltabbá válás stb.) nyomai a mai helynévtípusokban, összekapcsolva a digitális névtárak lehetőségeivel. Az írás kérdéseit széles körben tudatosító, helyesírást támogató eszközök, weboldalak továbbfejlesztésének témája (pl. a www.helyesiras.mta.hu), valamint az akadémiai helyesírási szabályzat megújítása (az AkH. 12.) is szóba kerültek.

III. Interkulturális kommunikáció

A szekcióban három előadás hangzott el. Mint az országimázs-alakítást szolgáló szlogenek jelentőségéről szóló első előadás rámutatott, napjainkban a verbális és vizuális kommunikáció eszközeivel hatalmas harc folyik az egyes országok vonzó karakterisztikumait megjelenítő versengésben, ami újabb manifesztációja a nyelv, kép, pszichológia, kultúra és gazdaság összefonódásának. A második előadás a *bocsánatkérés, megbocsátás, jóvátétel, szegény és bűnbánat* kifejezésének nyelvi aktusait vizsgálta magyar–japán interkulturális metszetben, amelyből érzékletesen kivilágolt a kulturális programozottság hatása a nyelvi kifejezésekben. Végül egy olyan felmérésről hallhattunk, amelyet hazánkban tanuló, egyetemi angol nyelvi előkészítőn részt vevő japán diákok körében végeztek, és amely meggyőzően érzékeltette a kulturális-társadalmi és a nyelvtanulási viselkedésminták összefüggéseit.

IV. Lexikológia

A szekcióban három előadás hangzott el, közülük az első kettő állt szorosabb kapcsolatban a lexikológiával. Az első a magyar parömiológiai minimum kérdéskörével foglalkozott, arra keresve a választ, miért mutatnak jelentős különbséget a kérdéskörrel foglalkozó német és magyar vizsgálatok eredményei. A korábbi vizsgálatokkal kapcsolatban felmerülő módszertani problémák miatt az előadó új felmérés elvégzését javasolta. A második előadás egy svéd nyelvű szövegek vizsgálatára kifejlesztett kollokációelemző számítógépes alkalmazást mutatott be, mely számos szűrést és statisztikai vizsgálatot végez, s végül kiadja a keresett szó kollokátorait és egyéb kiegészítő információkat. Szó esett a webalapú korpusz előnyeiről és hátrányairól, valamint olyan kérdésekről is, hogy meddig lehet automatizálni egy elemző folyamatot, és hol van az a pont, ahol már szükséges az emberi tényező. A harmadik előadás egy olyan kutatásba adott betekintést, amely a téri viszonyok kódolását vizsgálja a magyar és az olasz nyelvben szemantikai tipológiai alapon. A két egymástól igen távol álló nyelv tipológiai alapú összevetése nem korlátozódik a tipológiai és kontrasztív nyelvészetben eddig alkalmazott paradigmákra, hanem ezeket továbbépítve a kognitív nyelvészet szempontjait is figyelembe veszi. A kutatás eredményei az oktatásban, a tananyagok, tankönyvek tervezésében és kivitelezésében is rendkívül jól hasznosíthatók.

A lexikológia a lexikográfiával kiegészülve a poszterszekcióban is képviselve volt öt előadással. Megismerkedhettünk az automatikus szótárgenerálás lehetőségével kisebb (veszélyeztetett) finnugor nyelvekre, bepillantást nyerve az ezt előkészítő kutatásokba, korpusz-építésbe; valamint képet kaptunk a vadász szaknyelv vonatkozásában végzett lexikográfiai tevékenységről és a főbb vadászati szótárak makro- és mikrostruktúrájáról is. Frazeológiai szótárak alapján tanulmányozhattuk a növényekre vonatkozó frazeológiát magyar–lengyel kontextusban. Két poszter a Lakoff–Johnson-féle metaforaelméletet alkalmazva mutatott be testrészekhez kötődő metaforákat magyar és olasz példák összehasonlításával, illetve a *düh* fogalmára vonatkozó metaforikus kifejezéseket a japán és a magyar nyelvben.

V. Magyar mint idegen nyelv

A szekció első előadója az alkalmazott nyelvészet jelenlétét vizsgálta külföldi egyetemeken hungarológiai oktatásában, megállapítva, hogy a kontrasztív nyelvészetben és a helyenként előforduló pragmatikán túl csak a hagyományos, leíró és történeti nyelvészeti stúdiumok épülnek be az oktatási programokba, a fordítás pedig elsősorban az irodalmi művek átültetésére korlátozódik. Ezt követően a zágrábi hungarológus hallgatók számára felkínált, az alkalmazott nyelvészet számos ágát (eurolingvisztika, kontaktológia, nyelvpolitika stb.) érintő *Népek és nyelvek Kelet-Közép-Európában* című kurzusát, valamint az erről szóló könyvnek koncepcióját ismertette. A második előadó a magyar mint idegen nyelv interdiszciplináris megközelítései és szemléleti lehetőségei közül a funkcionális-kognitív nyelvészetre helyezte a hangsúlyt. Kiemelte, hogy a kontrasztivitás – bár igen hosszú múlttal rendelkezik a magyar mint idegen nyelv tanításában – ma már nem elégedhet meg a hagyományos kategóriákkal és keretekkel, hanem a kognitív megközelítésnek köszönhető holisztikus szemlélet kialakításával és alkalmazásával igazodnia kell a nyelvoktatás 21. századi követelményeihez. Példaként az ígékötők tanítását vázolta fel, mivel ennek során éppen a kontrasztív alapokra helyezett, funkcionális-kognitív megközelítés látszik a leghatékonyabb eszköznek. A kevésbé ismert és tanított nyelvek gyakorló nyelvtanárainak egyik legfontosabb problémáját vetette fel a harmadik előadás, amely a beszédértésben alkalmazható autentikus szövegek kiválasztását és felhasználását vizsgálta. Meggyőzően szemléltette, hogy akár már a kezdő szintű nyelvtanuló is találkozhat szociokulturális szempontból megfelelő anyagokkal (filmrészletek, hírek, honlapok stb.), amelyek – megfelelő, nyelvtanulói környezetbe helyezve, szinthez illeszkedő feladatokkal kiegészítve – hatékony eszközei lehetnek a beszédértés fejlesztésének.

VI. Magyar nyelv

Három alszekcióban nyolc előadás és öt poszter mutatta be az aktuális magyar nyelvi kutatásokat.

A *Magyar nyelv* első alszekciójában az érdeklődők három előadást hallhattak. Az első az annotált korpuszokon történő főnévi csoportok kinyerésének lehetőségeit mutatta be. Az előadó a főnévi csoportokat automatikusan meghatározó programról számolt be, amelynek segítségével nemcsak a magyar nyelv névszói frázisainak belső szerkezete, hanem az ezek kiemelésével kapott mondatváz is kiválóan elemezhető. A második előadás a ragátszövődés jelenségével ismertette meg a hallgatóságot. Bemutatta a ragátszövődést tartalmazó mondatok elemzési lehetőségeit, majd azt a kérdést boncolgatta, hogyan illeszkednek be az efféle összetett mondatok a felsőoktatásban használt mondatelemzési mintákba. A harmadik előadó a magyarban fellelhető homogén (multiplikatív) és heterogén (additív) többes számot mint grammatikai jelentést értelmezte, kiemelve sajátosságait és rámutatva azokra a jellegzetes szemantikai tulajdonságokra, amelyek a heterogén többes számot a homogén többes számtól elkülönítik.

A második alszekcióban elhangzott három előadás terminológiai, lexikográfiai, lexikológiai kérdésekkel kapcsolatos kutatásokat mutatott be. Az első a lézerágazat terminológiai politikájának létrehozását szolgáló országos kooperációt és az eredmények terminológiai szótár formájában való közzétételéhez vezető lépéseket ismertette. A szakemberek (lézerfizikusok) és nyelvészek (terminológusok) összefogásának eredményeképpen létrehozott, nyilvánosan elérhetővé váló kétnyelvű adatbázisnak különös fontossága van például a fordítóirodák számára. A második előadásból megtudhattuk, hogy a Margit-legenda egyházi-kolostori szókincsének szótári feldolgozása a nyelvtörténeti ismeretterjesztés hasznos eszköze lehet, továbbá tudományos hozzáadéka is van, ami a nyelvtörténeti szótárainkkal való összevetéssel válik láthatóvá.

A szótár segíti a mai olvasót az ismeretlen vagy nem pontosan értett szavak értelmezésében, és feltünteti egyes szavak olyan jelentését, amelyet a szakirodalom eddig nem vagy csak későbből tartott nyilván. Az alszekció harmadik előadása a magyar nyelv neologizmusaira vonatkozó értelmezési folyamatok különbözőségére mutatott rá magyar és nem magyar anyanyelvű adatközlők között, egy funkcionális-kognitív keretben végzett összehasonlító kutatás alapján.

A harmadik alszekcióban elhangzott első előadás a nyelvtechnológia-információtechnológia bölcsészeknek való oktathatóságának buktatóit, nehézségeit járta körül. Az előadó és a közönség is egyetértett abban, hogy a bölcsészhallgatók sokat tudnának profitálni abból, ha már a gimnáziumi oktatásban hangsúlyosabb szerepet kapna az információtechnológia, informatika. A második, narratívákról szóló előadás az egyetemisták szövegértési-szövegalkotási kulcskompetenciáit vizsgálta. A kibontakozó vita a határon túli és magyarországi egyetemi hallgatók szövegalkotási szokásainak különbségeit feszegette, miközben újabb és újabb réteget fedett fel a szövegalkotás-szövegértés szociológiai beágyazottságáról.

A poszterszekcióban két példát is láthattunk nyelvi jelenségek nyelvtechnológiai módszerekkel történő vizsgálatára: az egyik *a(z én)szerintem* funkcióinak történeti kialakulását és a mai magyar nyelvhasználatban betöltött szerepét kívánta bemutatni nagy mennyiségű korpuszadaton keresztül; a másik pedig az ún. szentimentsifterek kezelési kérdéseit, azon belül is az intenzifikáló és a negáló siftereket tette vizsgálatá tárgyává automatikus megoldások segítségével. Két poszter az anyanyelv oktatásával foglalkozott: az egyik arra keresett választ, hogy konstitutív vagy regulatív szabályokat tanítsunk az anyanyelvi órákon, s mi legyen azokkal a tankönyvekben szereplő szabályokkal, amelyek egyik kategóriába sem férnek bele; a másik pedig az elmúlt években megjelent két szakiskolai magyar nyelv és irodalom tankönyvcsalád összehasonlítására vállalkozott, azt vizsgálva, melyik segíti jobban a taneszköz tanulhatóságát. Végül egy morfológiai fejlettséget mérő eszköz kidolgozásának és 4–10 éves gyerekekkel való kipróbálásának folyamatába kaptunk bepillantást. Az eszközzel a főnevek többes számának és az igék ragozásának elsajátítása mérhető.

VII. Nyelvpedagógia

A jubileumi MANYE legnépesebb szekciója a *Nyelvpedagógia* volt öt alszekcióban elhangzott 15 előadással és 13 poszterrel.

Az első alszekció előadásai különféle nyelvpedagógiai témakörbe sorolható kutatásokat mutattak be. Az első előadás a diszlexiások szemantikai feldolgozásával foglalkozott, akiknek lemaradása – szemantikai feldolgozás és szókinccs-elsajátítás tekintetében – érinti a szavak közötti kapcsolatok kiépülését, ezek elérhetőségét, az olvasásértést, a szókinccs elsajátítását anyanyelven (L1), és idegen nyelven (L2) is. A második előadás a vélelmezett megbízhatóság és az információs érték fogalmának bemutatásával foglalkozott az idegen nyelvi mérés téren. Megtudhattuk, hogy a megbízhatóság vélelmezése a szakmai hagyományok szerint nem elfogadható gyakorlat, mert nem épül ténylegesen empirikus válaszadatokra. Ezek hiánya azonban részben pótolható a vizsga szerkezetének mint az információ forrásának és a szóba jöhető változók szorzataként megfogalmazható információs értéknek a segítségével. A harmadik előadás egy hazai és nemzetközi viszonylatban is különlegesnek számító óvodában végzett kutatásról számolt be, arra keresve a választ, hogyan tudják megtalálni az óvodapedagógusok, a gyerekek, a szülők, illetve az oktatáspolitikusok a közös nyelvi, kulturális és pedagógiai alapot egy pedagógiai és nyelvpedagógiai szempontból igen komplex helyzetben (hat származási ország, hét nyelv).

A második alszekció vezérmotívuma a nyelvtanulási motiváció volt. Elsőként a hazánkban tanuló Erasmus-diákok magyar mint idegen nyelvre vonatkozó tanulási motivációjának fel-

térképezéséről esett szó, valamint arról, hogy az ilyen típusú kutatások eredményei hogyan hasznosíthatók a nyelvi kurzusok tartalmának kialakításában. Ezt követően egy meglehetősen provokatív, a nyelvtanárok számára igazán húsbavágó téma került terítékre: hogyan válhat a nyelvtanár – tanítási stílusának, módszereinek és személyiségének „köszönhetően” – a legfőbb demotiváló tényezővé a nyelvtanulók számára. Végül megismerkedhettünk az ún. *célzott motivációs áramlatok* fogalmával, mely új nézőpontot kínál, és új távlatokat nyit a nyelvtanulási motiváció kutatásában.

A *Nyelvpedagógia* harmadik alszekciójának három előadása a tanárok és tanárjelöltek hitteit, ideológiáit vizsgálta. Megvitatásra került, hogyan tekintenek magukra nem anyanyelvi angoltanárok; hogyan keveredik a jól tájékozott, szakmai hang és a reflektálatlan, laikus hang magyartanárok és idegennyelv-tanárok nyelvről és nyelvtanulásról szóló diskurzusában; illetve milyen tanárkép fogalmazódik meg a tanárjelöltek életinterjúiban és reflektív naplóiban. Mindhárom előadás hangsúlyozta az adatközlő tanárok hiteinek, vélekedéseinek ellentmondásosságát, mely előtt az előadók a hallgatósággal együtt értetlenül álltak.

A negyedik alszekció előadásai olyan vizsgálati eredményekről számoltak be, amelyek átül-tethetők a nyelvtanítás mindennapi gyakorlatába. Az első, mely anglisztika szakos BA-hallgatók által 2006 és 2014 között írt érvelő esszék szókinccsprofilját vizsgálta szókinccsgyakorisági és konkordanciamérések segítségével, élénk vitát provokált. Miért nő az elmúlt évekbeli és a jelenlegi angol szakosok nyelvtudása (szókinccse) közötti különbség; miért nagyobb a teljesítménybeli szórás, mint a korábbi években? Az alszekció másik két előadója a német mint idegen nyelv oktatásában hasznosítható kutatási eredményeket ismertetett. Egyikük mellett érvelt, hogy a kulturálisan kötött ún. reáliafrazeologizmusok közvetítésének nagyobb szerepet kellene kapnia a némettanárképzésben, mivel a frazeologizmusok kultúrtörténeti hátterének magyarázatával nemcsak nyelvi, de kulturális ismereteket is közvetíthetünk az interkulturális nyelvtanítás szellemében. A másik előadás középpontjában egy mai napig elhanyagolt szófaj, a konszenzus-konstituáló modális partikulák (*doch, eben, ja*) vizsgálata állt három B2, illetve C1 szintű németkönyvben. A hozzászólók kiemelték a téma fontosságát, hiszen a nyelvtanításban a nagyobb szófajokra (főnév, ige, melléknév) vonatkozóan vannak jól bevált módszerek, a partikulák oktatásának mikéntje azonban még kidolgozatlan.

A *Nyelvpedagógia* ötödik alszekciójában elhangzott előadások is időszzerű kérdéseket tárgyaltak. Az első előadás az egyre nagyobb tanulói létszámot felmutató magyar jelnyelvi tanulócsoportok nyelvtanulási nehézségeit, ezen belül a siketes gesztusokkal és mimikával összefüggő jelenségek nehézségi fokok szerinti értékelését vizsgálta halló nyelvtanulók körében. A második ahhoz a kérdéshez kötődött, hogy napjainkban a szaknyelvi képzés hogyan idomítható rugalmasan a dinamikus változó társadalmi, gazdasági igényekhez, és ehhez (az elmúlt 25 év nemzetközi és magyar kutatási eredményeinek tekintetbevételével) milyen pedagógiai módszerváltásra van szükség. A harmadik előadó a digitális tanulási környezetben végzett kooperatív tanulási formákat és ezek felhasználási lehetőségeit mutatta be a nyelvpedagógia területén az eddigi kutatási eredményekre és saját módszertani tapasztalataira építve.

A 13 nyelvpedagógiai tárgyú poszter tematikája is változatosnak bizonyult. Négy előadó a nyelvtanítás 21. századi kihívásaival és lehetőségeivel foglalkozott. Olvashattunk a hallgatók által mindennapi szinten használt információs-kommunikációs technikákra (IKT) építő tananyagfejlesztési és nyelvtanulási program kidolgozásáról az egyetemi nyelvtanításban; egy több éve sikeresen működő online nyelvpedagógiai kurzusról, mely az IKT és az internetes alkalmazások nyújtotta lehetőségekkel ismerteti meg a nyelvtanárjelölteket; a korpuszépítés és -vizsgálat előnyeiről a nyelvórán; valamint arról is, hogy a közelmúlt technikai előrelépései milyen változásokat hoztak az angol nyelv kiejtésének tanításában.

A nyelvtanárok és nyelvtanárjelöltek nézetei is helyet kaptak a posztereken: szó volt a szakmai pályafutásról vallott elégedettség mértékéről és ennek okairól; csakúgy, mint a kétnyelvű pedagógusjelöltek motivációjáról, tanulási eredményeiről és a képzéssel való elégedettségéről.

Három poszter a nyelvtanulás eredményességére ható sajátosságok, technikák, stratégiák kérdését vizsgálta a felsőoktatás kontextusában: különböző képzési formákban részt vevő, különböző életkorú, szaknyelvet tanuló hallgatók nyelvtanulási sajátosságait, motivációját, előzetes tanulási élményeit; üzleti szaknyelvet tanuló főiskolai hallgatók önmotivációs stratégiáit; valamint a memóriatechnikák ismeretét.

A nyelvtanulók speciális nyelvi feladatokra (grafikonleírás, prezentáció) való felkészítésének kérdései is előkerültek a posztereken. Megtudhattuk, milyen nyelvi jellegzetességeket kell tudatosítani a nyelvtanulóknak ahhoz, hogy a grafikonleírás és -értelmezés feladatát idegen nyelven (angolul) is képesek legyenek megoldani. Szembesülhettünk azzal a problémával, hogy a legnépszerűbb középiskolai angoltankönyvek B2 szintű kötetekben elenyésző a szóbeli előadást igénylő feladatok száma.

Szó volt még arról is, milyen szerepet játszik az angol mint második nyelv az olasz mint harmadik nyelv lexikai elemeinek elsajátításában magyar anyanyelvű tanulók esetében. Végül az egyes indoeurópai nyelvekben előforduló nazális hasonulás jelenségéről hallhattunk.

VIII. Nyelvpolitika, politikai nyelvészet

A *Nyelvpolitika, politikai nyelvészet* szekció- és poszterelőadásainak témakörét összességében hat szerző öt munkája tette ki. Az előadások három témakör köré csoportosíthatók. Az első és egyben a leginkább taglalt témakör a kisebbségi nyelvpolitika, nyelvhasználat és nyelvfejlesztés kérdéseivel foglalkozott: ezen belül a csángók, a számik (lappok) és a baszkok 21. századi nyelvi túlélésével, annak lehetőségeivel. A második témakör a politikai nyelvészet területén az újabb kori politikai szövegek kutatási lehetőségeként a nyelvtechnológiai vizsgálatok modellezési, módszertani mintáját mutatta be. A harmadik téma a nyelvpolitika egy történeti szakaszát, az I. világháborút és annak a magyar nyelvpolitikára, nyelvpedagógiára gyakorolt hatását ismertette.

IX. Pragmatika

A szekció programjában szereplő előadások a beszédaktus-elmélethez és az udvariassági (illetve udvariatlansági) elméletekhez kapcsolódtak; ily módon a szekció tematikailag egységes volt. Az első előadás a sértés, a nyelvi agresszió és az udvariatlanság összefüggéseit elemezte, arra a következtetésre jutva, hogy a fenti terminusok részben átfedik egymást, de nem teljesen azonosak: más-más szempontból közelítik meg ugyanazt a jelenséget. Az ezt követő előadás empirikus vizsgálatról számolt be a *visszautasítás* beszédaktusával kapcsolatban. A külföldiek magyarra tanításában ennek a beszédaktusnak fontos szerepe van, mivel ha a nyelvtanuló anyanyelvi beszélőkkel kommunikál, a helytelen visszautasítási stratégiák sértődést okozhatnak. Ezért legelőször is azt kell tisztázni, hogy az anyanyelvi beszélők hogyan alkalmazzák a különböző visszautasítási stratégiákat. A szóbeli adatgyűjtés azonban nehézségekbe ütközik. Az előadó a kutatás módszertani kérdéseire helyezte a hangsúlyt, és ismertette a szóbeli adatgyűjtés egy újszerű lehetőségét is.

A *Pragmatika* szekció a poszterelőadások között is jelen volt. Az előadó Asperger-szindrómások humorérzetét vizsgálta. Mint a szekció második előadásánál, itt is előtérbe került a spontán adatgyűjtés kérdése, és itt is újdonságot jelentett a kutató által alkalmazott módszer. A spontán humor vizsgálata az eddigiektől eltérő adatokat eredményezett.

X. Szaknyelv

A szekció előadásaiiban – nagymértékben különböző tematikájuk ellenére – a gyakorlatiasság, életközelség és példagazdagság volt meghatározó. A sajtónyelvi címadás metonimikusságának vizsgálata egészen friss és elgondolkodtató példákkal szolgált arról, hogy a figyelem irányításában hogyan vehetnek részt a metonimikus leképezések. A magyar orvosi szaknyelv tanításának pragmatikai hátteréről és gyakorlati tapasztalatairól szóló, érdekesítő beszámoló videófelvételekkel is alátámasztva mutatta be az elért eredményeket. A proverbiumok reklámban betöltött szerepét kiváló saját gyűjtésű példaanyag alapján, illetve egy empirikus, a befogadók reakcióját vizsgáló kutatásra építve ismerhettük meg. Az előadásoknak a hétköznapjaink nyelvi világával való intenzív kapcsolata miatt a hallgatóság kérdései is elsősorban az előadók gyakorlati tapasztalataira irányultak.

A poszterelőadásokból megismerhettük a magyar orvosi nyelv korpuszának (Monyk.) tervezetét, mely lehetővé teszi majd az orvosi nyelv szisztematikus vizsgálatát. Értesültünk egy olyan terminológiai adatbázis létrehozásáról, amely elősegíti a látlet műfajában előforduló terminológiai problémák kiküszöbölését, és amely egy látletfelvételt segítő szoftver formájában állhat majd a baleseti sebészek és háziorvosok rendelkezésére. Emellett betekintést nyertünk az EU által nyilvántartásba vett hagyományos termékek leírásában használt olasz gasztronómiai szaknyelvbe is.

XI. Szociolingvisztika

A *Szociolingvisztika* szekcióban elhangzott három előadás részint módszertani, részint elemző hangsúlyú volt. Kiemelkedő szerepet kapott a kultúrák közötti párbeszéd, illetve annak nyelvi vetülete, továbbá a nyelvi attitűd számos kérdése is előkerült. Módszertani szempontból a nyelvjáráskutatás új útjai álltak a középpontban.

A poszterek nyelv és közösség kapcsolatának különböző aspektusairól adtak képet. Például arról, hogy egy zenei közösségi oldal felhasználói hogyan használják fel a rendelkezésükre álló nyelvi és kulturális forrásokat összetett jelentés- és csoportidentitás-alkotás céljából az afrikaribi zenei remixekre tett online megjegyzéseikben; vagy arról, hogyan válik lehetővé különböző közösségek, települések helynévadási mintáinak egyidejű összehasonlítása statisztikai módszerek segítségével.

XII. Szövegnyelvészet

Az első előadás a szöveg és a médium viszonyáról, a szöveges kommunikáció új formáiról, illetve a különböző régi és új formák (könyv, e-könyv, hangoskönyv) együttélési lehetőségéről adott áttekintést. A második előadás politikai blogok nyelvtechnológiai módszerek felhasználásával történő vizsgálatáról számolt be. A korpuszalapú vizsgálatok a poszterszekcióban is képviselve voltak. Betekinthettünk egy modális diskurzív struktúrákat vizsgáló kutatásba német és magyar módosítók kontextusában, valamint egy francia nyelvű anyagon végzett kutatásba, mely arra keresett választ, mennyire és hogyan segítik a multimodális jegyek a diskurzusjelölőkkel rokonított, többértelmű lexikai egységek szemantikai/pragmatikai és diskurzusszerkezeti egyértelműsítését.

XIII. Többnyelvűség

A szekcióban elhangzott előadások a többnyelvűség kérdéskörét vizsgálták két- és háromnyelvű gyermekek nyelvsajátítása és nyelvhasználata, valamint két idegen nyelvet párhuzamosan tanulók esetében. Mindhárom előadás más-más aspektusból közelítve hívta fel a figyelmet arra, hogy a többnyelvűek nyelvi produkciója eltér az egy nyelvűekétől. Az első előadás, mely

egynyelvű diákok esetében vizsgálta két idegen nyelv párhuzamos elsajátítását, arra hívta fel a figyelmet, hogy az első idegen nyelv tanulását követően a második idegen nyelv tanulásának folyamata hatékonyabbá tehető akkor, ha a nyelv tanulása során a nyelvtanár és/vagy a nyelvtanuló épít a korábbi nyelv tanulásakor megszerzett tapasztalatokra. Egy spanyol–katalán–magyar anyanyelvű gyermekeket és magyar egynyelvű gyermekeket vizsgáló kutatás rávilágított arra, hogy azokban a lokatívuszi mondatokban, amelyekben a kopula elhagyása és realizálódása egyaránt megengedett a magyarban, a vizsgált magyar háromnyelvű nyelvi adatok 89,6%-ában realizálódik a kopula, míg a magyar egynyelvű gyermekek esetében ez az arány 67%, vagyis a magyar lokatívuszi mondat elsajátítását befolyásolja a spanyol és a katalán duális kopularendszer. Végül a harmadik előadás rámutatott, hogy a kétnyelvű gyermekek mentális lexikona a két nyelv egyidejű ismerete miatt másként alakul, mint az egynyelvűeké: a magyar–román kétnyelvű gyermekek szóelőhívásában minőségi és mennyiségi különbségek találhatóak az egynyelvű magyar gyermekek teljesítményéhez képest.

További információk

A 25. Magyar Alkalmazott Nyelvészeti Kongresszuson elhangzott előadások absztraktjai megtalálhatóak a MANYE honlapján, a <http://www.manye.hu/node/32> oldalon. A bemutatott kutatások eredményei alapján tanulmányok készülnek. A lektorált tanulmányok elektronikus kötetben jelennek majd meg Reményi Andrea Ágnes, Sárdi Csilla és Tóth Zsuzsa szerkesztésében, a megjelenés 2016 tavaszán várható.

Tóth Zsuzsa